

IGOR OBOLENSKIJ, МЕМУАРЫ МАТЕРИ СТАЛИНА. 13 ЖЕНЩИН ДЖУГАШВИЛИ. MOSKWA: AST, 2015, ss. 352

Amanda GRABOWSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Współcześnie na rynku wydawniczym możemy znaleźć coraz częściej pozycje, które skupiają się nie na polityce Józefa Stalina (1878–1953), a na prywatnym życiu dyktatora Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Stało się to możliwe po upadku Związku Radzieckiego w 1991 roku, kiedy otworzono archiwa, które stały się dla historyków źródłem wiedzy ówczasie dla większości badaczy nieznaney, ponieważ przez wiele lat była ona skrzętnie skrywana. Do cenionych prac, poświęconych prywatnemu życiu Józefa Stalina należą: *Stalin. Dwór czerwonego cara* i *Młody Stalin*, których autorem jest Simon Sebag Montefiore (ur. 1965), *Życie prywatne Stalina* pióra Lilly Marcou (ur. 1936), *Stalin. Nowa biografia* autorstwa Olega Khlevniuka (ur. 1959) oraz *Nieznany Stalin*, książka napisana przez braci Miedwiediewów Roja (ur. 1925) i Żoresa (ur. 1925). Wśród wymienionych prac nie należy zapominać o dorobku Edwarda Radzińskiego (ur. 1936), który jako jeden z pierwszych historyków zagłębił się w dotąd nieznanych dokumentach. Dzięki temu przybliżył czytelnikowi postać dyktatora ZSRR, przedstawiając ją z całkiem innej strony. Wymienione publikacje są tylko ułamkiem prac, które ukazują Józefa Stalina nie jako „człowieka ze stali”, ale jako romantycznego Soso lub zapalonego ogrodnika.

Unikatową pozycją jest praca pod tytułem *Мемуары матери Сталина. 13 женщин Джугашвили*. Jest to pierwsza taka publikacja na rynku wydawniczym opisująca prywatne życie Stalina, choć nie jest on głównym bohaterem książki. Jej autor, Igor Obolenskij (ur. 1976) – rosyjski dziennikarz i pisarz, odkrywa przed czytelnikami prywatne życie Józefa Wissarionowicza Stalina poprzez wspomnienia kobiet, które otaczały dyktatora. Igor Obolenskij połączył dziennikarską ciekawość z naukowym podejściem do tematu. Skupił się szczególnie na przedstawieniu

relacji między Stalinem a kobietami, które były mu bliskie na różnych etapach życia. Książka *Мемуары матери Сталина. 13 женщин Джугашвили* pokazuje także realia życia w Związku Radzieckim za czasów stalinowskich, co jest jej dodatkowym atutem. Jak sam autor napisał we wstępie: „Na tych stronach będą opowieści ludzi, którzy stali się naoczными świadkami i współuczestnikami wieku, który dano im przeżyć” (s. 5).

Publikacja Igora Obolenskiego jest podzielona na osiem rozdziałów, w których znajdziemy zyciorysy poszczególnych kobiet i opis relacji łączących je ze Stalinem. Pierwszy rozdział zatytułowany *Matka. Legenda o Józefie* jest poświęcony matce dyktatora – Jekaterinie Geładze Dżugaszwili (1858–1937). Autor przybliżył nam postać zwykłej kobiety, ale też ukazuje jej wpływ na syna i odkrywa nieznane fakty z jego dzieciństwa. Niewątpliwym walorem naukowym jest przetłumaczenie na język rosyjski i zamieszczenie po raz pierwszy wspomnień Jekateriny Geładze, które przeleżały w archiwum Gruzji siedemdziesiąt lat. Dają one czytelnikowi szansę wczuć się w przeżycia matki „ojca narodów” oraz zrozumieć jej punkt widzenia na losy przywódcy. Igor Obolenskij bardzo skrupulatnie podszedł również do kontrowersyjnej kwestii dotyczącej ojca Stalina. Dzięki dotarciu przez autora do żyjących jeszcze świadków autor mógł przedstawić czytelnikowi wszystkie istniejące teorie, które dotyczą tego tematu.

Bohaterkami kolejnych rozdziałów są: pierwsza żona Stalina Jekaterina Swanidze (1880–1907), jego druga żona Nadieżda Allilujewa (1901–1932), często pomijana w innych opracowaniach Nadieżda Pieszkowa (1901–1971), córka dyktatora Swietłana Allilujewa (1926–2011), Nino Ramiszwili (1910–2000), Tamara Ciciszwili (1908–1988), Maja Kawtaradze (1926–?), diwa operowa i „nadworna śpiewaczka Kremla” Wiera Dawydowa (1906–1993), Róża Kaganowicz (1895-?), Natalia Lwowa oraz wieloletnia gospodyni Stalina, związana z nim aż do jego śmierci w 1953 roku, Walentina Istomina (1917–1995). Jako dodatek Igor Obolenskij zamieścił w swojej publikacji dziennik Wiery Dawydowej. Został on udostępniony dzięki wnuczce rosyjskiej śpiewaczki.

W swoich badaniach autor dotarł do dokumentów, które znajdują się w państwowych archiwach, korzystał także ze wspomnień, pamiętników i relacji świadków przedstawionych wydarzeń. Co najważniejsze, Obolenskiemu udało

się przeprowadzić wywiady z osobami, które należą do rodziny, przyjaciół lub były naocznymi świadkami tamtych wydarzeń i znały bohaterów książki.

Układ książki jest bardzo spójny i przejrzysty, co ułatwia czytelnikowi dotarcie do wybranych jej fragmentów. Trafny wybór postaci umożliwił nie tylko przedstawienie relacji rodzinnych, ale także pokazanie innego oblicza Józefa Stalina – mężczyzny niestroniącego od przelotnych romansów. Niezaprzeczną zaletą publikacji jest również przystępny język sprzyjający zagłębieniu się w tych interesujących opowieściach. Całość składa się na nowy obraz przedstawienia życia jednego z najpotężniejszych ludzi XX wieku.

Jedynym, choć niestety wielkim mankamentem opracowania jest brak jakichkolwiek zdjęć. Archiwalne fotografie bez wątpienia ubarwiłyby i ożywiły narrację, a także zaprezentowałyby bohaterki również od strony wizualnej, co uczyniłoby tę pozycję jeszcze ciekawszą, a dla czytelników mogłoby stanowić dodatkową zachętę do lektury.